

Julia Guillaumon: «Subirachs: el dualisme i la raó», *Avui del diumenge*, Barcelona, 18 d'agost de 1985, p. 4-5

Al carrer Regomir, en allò que ell anomena magatzem i que més aviat sembla una sala d'exposicions permanent i privada, ens rep Josep Maria Subirachs, amb una gran afabilitat. Ens mostra les obres que hi aplega, de diverses èpoques, i, especialment, les seves darreres creacions, on s'observa la voluntat de reproduir amb tot realisme alguns objectes: compassos i esferes en les escultures que observem, que, a despit de la seva execució minuciosa, donen al conjunt un to metafísic, inquietant. Ell n'anomena bodegons, bastits amb primers plans del seu taller i dels objectes que s'hi poden trobar. Malgrat les novetats que introdueix en aquesta nova sèrie, epidèrmiques, Subirachs creu en la unitat de la seva obra, que fa que els cicles s'identifiquin. El d'homenatge a la pintura, anterior a aquestes peces d'ara, amb relleus de bronze, amb fragments de marcs, ropatges i elements pintats, s'ha exhaurit però del tot, perquè segons ell, el que tot artista ha de procurar per damunt de tot és saber fins on pot continuar una línia sense repetir-se. Veiem alguns treballs d'aquest període i les pintures que Subirachs realitzà prèviament a l'execució de les primeres escultures d'aquest grup, per tal de familiaritzar-se amb la tècnica. Malgrat que ha abandonat aquest camí, en parla encara amb entusiasme, de la mateixa manera com ho fa quan es refereix a la seva època abstracta, que valora des d'una gran distància. És el joc del dualisme: figuratiu-abstracte, pintura-escultura, que es converteix gairebé en l'emblema de l'autor, en la seva marca de fàbrica i que esdevindrà centre d'atenció recurrent de la nostra conversa.

- El teu treball tendeix a una mena de fusió de les diferents arts, una tendència integradora que desautoritza una excessiva especialització.

- Jo crec que el que s'anomenen arts plàstiques en el fons són una sola, i el que les diferencia són, podríem dir, tècniques. La pintura usa la superfície i el color, l'escultura usa el volum, i l'arquitectura fa servir l'espai practicable. La proximitat d'aquestes disciplines queda provada pel fet que alguns artistes, com ara els del Renaixement, les practicaven totes. A l'època moderna, però, cada vegada tenim menys temps i es tendeix a l'especialització: pintors, escultors, arquitectes. A mi m'agrada tornar una mica a aquella idea de totalitat. Per això he incorporat moltes vegades la pintura a l'escultura, he treballat en obres arquitectòniques, fent façanes, en col·laboració amb arquitectes, aspirant a aquest concepte global de la plàstica.

- El Renaixement, de fet, és un període de la història de l'art amb el qual cerques una certa identificació.

- Bé, és que el Renaixement constitueix el començament de l'època moderna, i nosaltres som hereus d'aquesta època moderna. Tinc realment una gran admiració per aquest moment, perquè l'home hi adquireix un gran

protagonisme. D'altra banda, sóc un admirador de l'art occidental, i, en conseqüència el Renaixement, tan lligat a occident, m'havia d'apassionar per força.

- Has manifestat altres vegades que, per tu, de totes les arts, l'arquitectura és la que té un sentit més globalitzador. Fins i tot has expressat una certa recança per no haver-t'hi pogut dedicar plenament.

- Sí, es possible que si jo hagués estat, diguem-ne, fill de casa bona i hagués pogut tenir uns estudis superiors, hauria mirat de ser arquitecte, per poder jugar encara més amb la plàstica. Perquè crec que l'arquitectura n'és la germana gran. Quan veiem, per exemple, una catedral gòtica, el primer que es distingeix és l'arquitectura, després hi ha l'escultura, que és com una mena de gra que li surt a l'arquitectura, com una cosa accidental. Després observem els vitralls o les pintures que hi puguin haver, que són una simple ornamentació. Degut a aquesta visió de l'arquitectura com un art major que ho domina tot, sempre tinc una mica de nostàlgia de no poder-hi treballar. D'altra banda, vaig escollir l'escultura com a manifestació artística pròpia perquè és la que s'hi acostava més. Em sento molt satisfet d'haver pogut dur a terme obres molt properes a l'arquitectura, col·laboracions de la més diversa mena.

- Aquests treballs d'escultura a gran escala, que fan necessària la participació d'un arquitecte comencen potser amb el monument dels jardins Mundet.

- Efectivament, l'arquitecte Baldrich va fer Mundet i va demanar col·laboració a artistes que aleshores estàvem poc considerats, sobretot els joves que començàvem i que aleshores érem molt revolucionaris... La nostra contribució no solament passava pels elements artístics, sinó que també ens demanava la nostra opinió sobre altres qüestions. Vaig treballar molt a prop d'ell en aquesta obra i després en uns edificis molt importants que va construir a la Roca... La relació amb l'arquitectura ha passat també per la confecció de monuments que no són en col·laboració amb arquitectes, però que per les seves dimensions tenen uns problemes de fonamentació, de resistència. He fet força coses en aquest camp. Hi ha, per exemple, el que vaig fer a Ciutat de Mèxic, que resultava força complicat perquè la ciutat està construïda sobre un llac i els problemes d'estructura eren importants. Ara mateix estic treballant en uns relleus per a una façana del passeig de Gràcia, un edifici que s'està restaurant.

- El monument planteja el lligam de l'escultura, l'arquitectura i l'urbanisme, dóna un sentit a l'espai.

- L'Urbanista és evidentment el veritable director d'orquestra, i el monument ha d'adequar-s'hi. Ha de ser just perquè pugui ser efectiu: ni massa gran ni massa petit, ha d'estar ben col·locat. Segons com, un monument ben

situat en una plaça l'engrandeix, li dona una espècie de proporció, la justifica. A Roma, per exemple, a la plaça del Capitoli, hi ha el monument a Marc Aureli, que ara s'està restaurant. Doncs bé, quan la veus sense el monument, sembla un espai sense acabar, una cambra sense mobles.

- Però si com a escultor has treballat en la construcció de monuments, d'altra banda alguns elements arquitectònics s'han convertit també en símbols recurrents de la teva obra escultòrica. Penso en els pedestals o, sobretot, les balustrades.

- Sí, incorporo l'arquitectura en obres de petit tamany. Treballo molt amb allò que els literats en dirien citacions. Tots aquests temes, la balustrada, el pedestal, la columna, la motllura, esdevenen referències a un passat que m'agrada recordar. El cas de les balustrades em sembla que és bastant emblemàtic del que és la meva obra, en recull tot el sentit pel que fa a la dualitat. La meva balustrada no és una balustrada normal, perquè els balustres canvien de sentit, el que en un costat és ple en l'altre és buit, es torna negatiu. Això dóna aquest sentit sexual del món que es troba al llarg de tot el que he fet. Sempre hi ha uns elements complementaris: pintura i escultura, positiu i negatiu, l'home i la dona, l'espai i el temps...

- Pel que fa això que deies de les citacions, al llarg de la teva obra s'observa un cert eclecticisme; bé, no sé si aquesta seria la paraula justa, una voluntat de no seguir cap estètica definida que no sigui la pròpia, i integrar-hi tots aquells elements que extreus de la història de l'art, del període clàssic sobretot, però també en l'art egipci, per exemple, o d'un cert barroquisme...

- No m'ho havia proposat quan vaig iniciar l'última etapa del meu estil cap a l'any 64, que vaig abandonar l'abstracció per abraçar aquest món de nova figuració d'ara, però em sembla que el que estic fent és perfectament englobable en allò que es coneix com a estètica postmoderna. L'estètica postmoderna té precisament les característiques que tu has dit. És, en certa manera, eclèctica, perquè no és radicalment dogmàtica a favor d'un estil determinat, juga amb el passat davant del que es creu que és el fracàs de les avantguardes, i ho fa d'una manera irònica. Jo, sense saber-ho, em trobo que sóc un típic representant d'aquesta manera d'entendre l'art. Admeto que aquest eclecticisme pot suscitar un punt de crítica, però crec que faci el que faci i en l'estil que ho triï sempre es distingeix que una obra és meva, que aquella escultura que he realitzat amb un patró clàssic només pot haver estat concebuda al segle XX. És una visió molt culturalista de les coses.

- L'elecció del teu camí dins una certa figuració esdevé així determinant pel que fa a la teva vinculació amb la postmodernitat.

- El meu rebuig de l'art abstracte va venir donat perquè pensava que el seu llenguatge només era a l'abast dels iniciats, i jo volia fer un art més per a tothom, que tothom el pogués llegir, en el nivell que podia llegir-lo. Això em va dur a inserir-me en aquest corrent, precisament en els anys en què aquesta estètica s'iniciava. Umberto Eco, a la *Postilla a El nom de la rosa*, fixa l'inici de l'art postmodern el 1965, doncs bé, les meves primeres obres dins la nova figuració són de l'any 1964. Jo que em pensava que anava a la contra, ara descobreixo que formava part d'un corrent definit.

- Aquest caràcter social del teu canvi cap a l'art figuratiu que al·ludies ha estat mantingut al llarg de la teva evolució posterior. De fet, és una exigència que tu fas a l'escultura: que pugui arribar al màxim de gent possible.

- M'agradaria tornar a un tipus d'art del qual tothom es pogués aprofitar, al nivell que la seva cultura, o la seva no cultura li permetés. Que s'aconseguís una mica allò que passa amb les obres del passat. Davant de *Las Meninas*, per exemple, tothom disfruta: el pagès, el pintor, l'intel·lectual. Tothom hi veu alguna cosa. L'abstracció, en canvi, frena bastant la gent que no és especialitzada. Vull fer un art que sense rebaixar mai nivells torni a tenir el llenguatge polivalent i ple de connotacions que permeti que qualsevol persona hi pugui trobar alguna cosa. Crec que l'art ha de trobar aquest camí cap a la universalitat. De fet, les grans obres tenen aquesta polivalència: Miquel Àngel, Shakespeare, Visconti...

- De tota manera, en el teu figurativisme hi ha un pes important d'elements de caràcter simbòlic i un cert to metafísic que ho amara tot.

- Bé, el meu art és figuratiu en el sentit que s'hi reconeixen coses de la realitat: una figura, una cara, una arquitectura... Però en el fons són escultures abstractes. Es tracta d'idees filosòfiques que s'intenten explicar de manera plàstica. Uso els elements figuratius per a atreure la mirada distreta de l'espectador corrent i enganxar-lo perquè pugui anar més enllà. Quan faig una cara, posem per cas, intento donar-li un aire estatuari, fred, perquè no sigui només una cara, sinó La Cara. Es tracta d'idees més que no pas de formes concretes. Aquest caràcter universal que intento donar a les figures fa que a voltes apareguin escapçades, en negatiu, o com a reflex de la matèria en un mirall. Cerco la categoria, no l'anècdota.

- En alguns dels teus treballs es pot observar a vegades una influència noucentista, que encaixaria força amb aquesta valoració de la realitat ideal que feies.

- Mira, això que dius em sembla bastant encertat, perquè jo sóc deixeble d'Enric Casanovas, que és un bon representant del noucentisme. Vaig irrompre al món de la cultura en l'època més negra del franquisme, i un dels

descobriments que vaig fer va ser, per exemple, llegir els textos d'Eugeni d'Ors, que em van impressionar molt, perquè em semblava que eren d'una gran modernitat. Sóc, en efecte, un fill del noucentisme. L'arquetip de la figura humana, de la qual parlàvem fa un moment, crec que hi està relacionat, i també l'execució ben feta, acurada. En canvi, potser el que m'allunya del noucentisme, per sort, és aquest caràcter metafísic, gairebé surrealista. Un to enigmàtic i torbador d'imatges que tenen una doble visió: es veu un paisatge i, si el mires d'una altra manera, aquest paisatge és una dona. S'opera una metamorfosi que té molt a veure amb el surrealisme, encara que jo sóc molt racionalista, molt cerebral. L'obra vol tenir un sentit màgic que l'allunya de l'esperit net i clàssic del noucentisme.

- Per dir-ho d'alguna manera, es tractaria d'un noucentisme amb conflicte, que hauria eliminat la placidesa. Un altre element que lligaria amb aquesta vinculació amb aquest corrent és l'atracció de la ciutat i el despit per la natura com a centre d'interès de la teva escultura. Una ciutat que remet també a l'arquetip.

- Sí, la ciutat s'oposava a la natura pels noucentistes. Jo sóc un amant de la ciutat d'una manera fanàtica. I és clar, d'una ciutat que aspiro que sigui ideal perquè el que no m'agrada són els suburbis tènics i sinistres. Pel que fa al refús de la natura que deies, jo he oposat sempre a la natura la cultura. L'home és un ésser superior precisament perquè tot el que l'ennobleix és la seva correcció constant de la natura, a vegades fins i tot equivocadament, que es rebel·la contra la seva llei inexorable.

- Hem parlat del caràcter simbòlic de la teva obra, de la importància de la idea i de la seva comunicació. En aquest sentit, has esmentat la importància del dibuix com a vehicle de contingut conceptual.

- El dibuix és el fonament de tota plàstica. El dibuix és la manera ràpida de passar de la idea a la matèria, de fer-la externa. Ara, per mi, el dibuix és molt important, perquè jo hi crec molt. Tinc una obra bastant extensa que es troba únicament en el paper, dibuixada, o gravada, en litografies, en aiguaforts. El dibuix m'agrada per la seva puresa, per la seva simplicitat. No hi ha manera d'enganyar. De vegades en una escultura o en una pintura pots arranjar una cosa que no està ben resolta amb ornamentació. El dibuix, però, és tan breu que es fa impossible dissimular qualsevol mancança, és com un sonet, matemàtic.

- En els teus dibuixos hi ha a més la recerca d'un esquematisme total.

- Bé, tot el que faig són idees molt clares que vull explicar i que, potser si les sabés escriure o fos un filòsof, les expressaria amb paraules, però com que la paraula no és el meu camp, ho expresso amb imatges. Les meves obres, les

puc explicar totes, no hi ha cap element que hi sigui perquè sí. Crec que l'obra d'art bona és com un rellotge. No li poden faltar ni sobrar peces, perquè, si no hi són totes les que hi han de ser o si n'hi ha una de més, no funciona. Es tracta de dir les coses amb una gran concreció, d'una manera gairebé didàctica.

- En tot això hi ha un grau elevat de racionalisme.

- Sí, sóc molt racionalista. Crec que els artistes es divideixen en instintius i cerebrals, i jo sóc d'aquest segon tipus. A l'atzar no em surt res, he d'estar molt lúcid i he de ser molt conscient del que faig.

- En la teva dedicació al dibuix hi ha també una voluntat explícita de fer més assequible l'art, de cercar un servei social.

- La meva obra no té, per la seva temàtica, característiques del que es diu art social, perquè no hi crec en aquestes demagògies, però en canvi sí que m'agrada que l'art sigui social de debò. L'escultura, pel cost del material, esdevé poc assequible, per això he fet molt gravat, moltes litografies, i molts monuments a la via pública.

- Una derivació d'aquesta dedicació al dibuix és la tasca d'il·lustrador, que recentment ha donat com a fruit les edicions de *Les flors del mal* i *Les faules*, en traducció de Xavier Benguerel. Es tracta de dos llibres ben diferents. De quina manera t'hi has enfrontat, amb aquesta feina?

- Bé, en aquest cas he volgut col·laborar amb Benguerel perquè és una persona que admiro molt, i he volgut contribuir en la seva tasca. Les il·lustracions de *La Fontaine* estan posades una mica amb calçador, perquè no és un tema que m'anés massa bé, fins i tot vaig voler il·lustrar les faules defugint sempre posar-hi animals. L'únic animal que surt de tant en tant és una serp. El cas de Baudelaire és molt diferent. Es tracta d'un autor que m'agrada molt, i faig unes il·lustracions molt ajustades a poemes concrets, encara que no vull fer una tasca estrictament d'il·lustrador, que segueixi directament el text. Intento crear el clima del text sense ser fidel exactament a l'anècdota. Ara Benguerel està traduint Valéry, un autor que tot just començo ara a aprofundir, i vol que l'il·lustri. Em sembla que m'anirà molt bé perquè és un poeta molt cerebral, que juga amb el tema de la mort contraposada a la vida, que és un motiu que m'interessa molt i que està molt relacionat amb la meva obra.